

10.05.2017 Mikkelissä

Mikkelin kaupungin lomituspalveluiden lausuma maatalouden lomitustajärjestelmien toimeenpanon uudistamistyöryhmän loppuraportista

Mikkelin lomituspalvelut on tutustunut työryhmän loppuraporttiin ja lisäksi olemme käyttäneet lisäpohdintoissa apuna Suvi-Maaria Moisio Itä-Suomen yliopistossa (2016) tekemää Pro Gradua aiheesta Nuorten maatalousyrittäjien työn kuormittavuustekijät, jaksaminen ja työ hyvinvointi. Olemme todenneet loppuraportista seuraavaa:

1.§ Maatalousyrittäjien lomituspalvelulain tarkoituksena on tukea maatalousyrittäjän sosiaaliturvan toteutumista, työssä jaksamista ja työurien pidentymistä.

Lausuma: Lain pykälä ei toteutuessaan tule toteutumaan käytännössä

Perustelut:

Lähtökohtana tavoitteen toteutumiselle on, että maatalousyrittäjä pystyy irrottautumaan maatalousyrittäjänsä ammattitaitoisesta ja osaavan lomittajan johdosta. Jos lomitettavia vuosiloma päiviä on vain 31 päivää/ tila niin emme voi olettaa että lomittajan tietämys ja ongelman ratkaisu kyky olisivat tilalla ajantasaista perehdytyspäivästä huolimatta varsinkin isommissa kotieläin yksikkömäärissä. Lomitettavia päiviä tulee vuoden aikana sen verran niukasti, että rutiinia tilantöihin ei ehdi muodostua. Lisäksi emme voi olettaa, että maatalousyrittäjä ostaisi vuoden aikana lisävapaata tai maksullista lomitusta jotta ”rutiininomainen lomituskierros” tilalla olisi mahdollista. Esim vuonna 2014 maitotilojen kannattavuuskerroin oli 0,6 eli maatalousyrittäjän 15,20e:n tuntipalkkavaateesta maksuun tulee todellisuudessa vain 60% . Lisäksi yleinen tuotantohintojen lasku vaikeuttavat tilojen taloudellista tilannetta. Maatalousyrittäjät joutuvat taloudellisen paineen alla luopumaan lisätyövoiman palkkaamisesta, tukipalvelujen esim .lisävapaan ostamisesta ja työtä keventävien koneiden hankinnasta. Tämä tulee johtamaan sijaisapujen kasvuun ja maatalousyrittäjien entistä nopeampaan alasajoon, joten visio työurien pidentymisestä on katteeton.

Työturvallisuuslaissa (738/2002) on määritelty, että työnkuormittavuus tekijät eivät saa olla sellaisia, että ne aiheuttavat työntekijälle terveydellistä haittaa tai vaaraa. Työn kuormitustekijöillä tarkoitetaan työssä ja työympäristössä koettua fyysistä ja psyykkistä kuormitusta.

Maatalousyrittäjien psyykkinen työnkuormitus on muuhun yrittäjäkuntaamme nähden huomattavasti suurempi. Ihmissuhteet, etenkin perheen sisällä, nousevat suurempaan merkitykseen kuin monissa muissa töissä. Maatalousyrittäjän psyykkistä työ hyvinvointia tukevat toimivat ihmissuhteet, mielekkäät vapaa-ajantoiminnot sekä riittävä vapaa aika. Vapaa-ajan ja työn erottaminen tiloilla on entistä haastavampaa, koska työ on kotona jatkuvasti nähtävissä jatkuvasti esim. korjaamista odottavina koneina ja sairaina eläiminä. Hyvinvointia lisää huomattavasti mahdollisuus irrottautua kokonaan työstä ja lähteä pois omasta pihapiiristä. Tätä työryhmän loppuraportti toteutuessaan ei pysty takaamaan. Varsinkin suurissa toimintayksiköissä yrittäjän läsnäolo ja tavoitettavuus on välttämätöntä.

Yrittäjän on mahdollista ostaa valvontakäyntejä ja varallaoloja vuosiloman yhteyteen, mutta tämä ei mielestämme ole kohtuullista. Suurissa yksiköissä on tähän asti pääsääntöisesti toteutettu automaatio valvonta oman yritystoiminnan sisällä, mutta lomien yhtä aikaa pitovelvoite tarkoittaisi tämänkin yrityksen sisäisen järjestelmän muuttumista tai sitten vaihtoehtoisesti sitä että yrittäjä on ”olevinaan lomalla” mutta todellisuudessa hän tekee osan työosuuttaan koko loman ajan. Tällöin vuosiloma ei ole tarkoituksenmukaista.

Yrittäjien psyykkistä kuormittavuutta lisää myös vaikutus mahdollisuuksien puute; jokaisella yrittäjällä tulisi olla mahdollisuus päättää oman vuosiloman pitämisestä ja sen ajankohta. Lisäksi laki ei toteutuessaan edistä yrittäjien yhdenvertaisuutta muutoin kuin sijaisapumaksujen tasapäistämällä.

Esim. Kolmen yrittäjän tila, jossa jokaisella yrittäjällä on 6h 30min/pvä lomaoikeutta. Vuosilomapäivään yrittäjät ovat ostaneet maksullisia tunteja päälle lomittajan työpäivän täytteeksi. Vuosilomapäiviä on siis kyseisellä tilalla 78 päivää vuodessa. Lain astuessa voimaan pudotusta tapahtuisi 47 vuosilomapäivää kun taas naapuritilalla yksinäinen yrittäjä pääsisi nauttimaan 26 lomapäivän sijaan 31 lomapäivästä. Epätasa-arvoisuuden lisäksi lomittajan työpäiviä karsiutuu uudistuksen astuessa voimaan huomattavasti, ja tämä taas johtaa lomittajien irtisanomiseen.

Esitys:

Lomapäivien määrä pidetään ennallaan. Alle 30ky tiloilla yhtä aikaa pitovelvoite nousisi 20päivään ja yli 30ky tiloilla yhtä aikaa pitovelvoitetta ei olisi.

18§ Vuosilomapäivän kesto

Lausuma: Maatalousyrittäjän kokonaistyöajan määräytymistä ei voida sitoa taulukkoon.

Perustelut:

Kokonaistyöaika on erittäin vaihtelevaa lomitusalueesta riippuen. Tämä johtuu tilojen koneellistumisasteesta, joka varsinkin itä-Suomessa on varsin alhainen. Itä-Suomen alueella tilat ovat vielä kohtalaisen pieniä ja käsityövaltaisia. Isommissa yksiköissä ohjeellinen 18h työaika/tila riittää päivittäisiin karjataloustöihin, mutta liikkumavaraa on oltava ongelmatapaukset, eläinsuojelulliset ja lomittajan henkilökohtaiset ominaisuudet huomioon ottaen.

Esitys:

Tähdennetään työajan liikkumavaraa taulukosta poiketen edellä mainittuihin syihin vedoten.

30§ Lomittajien työturvallisuus ja työnjohto

Lausuma: Työryhmä näkee työolojen tarkastuksiin liittyvät käynnit tiloilla välttämättömänä, mutta unohtaa psyykkiset työnkuormittavuustekijät

Perustelut:

Työ hyvinvointia lisää työ, joka on haasteiltaan tekijälleen sopivaa. Onko maatalouslomittajan työ enää mielekästä jos esim. suurissa tuotantoyksiköissä (kolmen maatalousyrittäjän tilalla) vastuu jää kokonaan kahden maatalouslomittajan varaan kun yrittäjät irrottautuvat yhtä aikaa vuosilomalle? Pitkät ajomatkat ja mahdolliset varalla olot ja automaatiovalvonta eivät tässä tapauksessa lisää maatalouslomittajan työ hyvinvointia. Ihmisen psyykkisiä perustarpeita ovat mm. oppiminen, turvallisuuden ja vaikuttamisen tarve, joiden pohjalta mahdolliset psyykkiset kuormitustekijät muodostuvat. Työn pitäisi olla sellaista, että työntekijä kokee hallitsevansa sen. Suurissa toiminta yksiköissä vastuun jättäminen pelkästään lomittajille on erittäin merkittävä psyykinen kuormitustekijä niin lomittajille kuin yrittäjillekin. Ammattitaitoisinkaan lomittaja ei voi olla kokematta riittämättömyyden tunnetta jos yrittäjän vastuu sivuutetaan velvoittamalla yrittäjät yhtä aikaa vuosilomalle. Maatalouslomittajan työ kärsii arvostuksen ja vetovoimaisuuden puutteesta eikä psyykinen kuormittavuus ja tätä kautta työuupumus ja alentunut työkyky edesauta ihmisiä jaksamaan tai suuntautumista alalle.

Päivystys puhelinta emme pidä tarpeellisena. Lomittajat saavat tapaturman tai sairauden sattuessa työnjohdon kiinni ilman päivystystäkin.

Esitys:

Lomittajien työturvallisuus tekijöihin nostetaan vahvasti esiin myös työn psyykkiset kuormittavuus tekijät. Lakia säätäessä otetaan huomioon lomittajien täysi aikaisuuden poistamisen lisäksi myös työssä jaksaminen.

46§ Hallinto: Yleinen ohjaus, kehittäminen sekä valvonta

Lausuma: Melan, maa- ja metsätalousministeriön ja terveys ja hyvinvointilaitoksen kuuluttava sosiaali- ja terveysministeriön kanssa lomituspalveluja ohjaavaan tiimiin.

Perustelut: Lomituspalveluilla on kiinteä yhteys EU:n valtioneuvostojärjestelmään, jossa maa- ja metsätalousministeriöllä on erittäin vahva asiantuntemus ja kontaktit komissioon. Tätä asiantuntemusta ei voida sivuuttaa. Melalla on vuosien kokemus maatalouslomituksesta ja varsinkin valvonta tehtävissä melan mukana ololla saataisiin yhdenvertaisuutta lomituspalveluyksikköjen käytännön työhön.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksella on vielä pitkä työnsarka edessä jos laki uudistus viedään eteenpäin työryhmän esittämällä tavalla. Tilastojen ja rekisterien ylläpito onnistuu kyllä, mutta mitkä ovat evästyksen kentälle, jossa maatalousyrittäjien sosiaaliturvaa heikennetään, sosiaaliset ongelmat lisääntyvät ja yrittäjien sekä lomittajien terveys ja työ hyvinvointi heikkenevät?

Loppulausuma

Mielestämme maatalouden lomitussjärjestelmien toimeenpanon uudistamistyöryhmän loppuraportti ei toteutuessaan edistä Suomen peruselintarvikkeiden ja huoltovarmuuden säilymistä maassamme. Maatalousyrittäjät menettävät lain toteutuessa osan sosiaaliturvastaan ja työ hyvinvointi ja työurien pidentyminen jää pelkäksi sana helinäksi. Uusi laki edistää toteutuessaan maatalousyrittäjien eriarvoistumista. Pienet yhden yrittäjän tilat voittavat ja suuret useamman yrittäjän tilat häviävät lomapäivissä tuntuvasti.

Pyrkimykset edistää kilpailuneutraalimpi tilanne yksityisen ja julkisen lomituspalvelun välille on kuvitteellinen, sillä jo nyt lomituspalveluja tarjoavat yritykset on kiven alla. Syynä on osittain lomittajien korkea keski-ikä, alan vetovoimattomuus ja kilometrikorvaukset joihin yrittäjälomittajilla ei ole oikeutta. Työmatkat ovat pääsääntöisesti pitkiä, joten työ muodostuu kannattamattomaksi. Kiihtyvällä vauhdilla automatisoituva ala vaatii myös jatkuvaa kouluttautumista johon yrittäjä lomittajilla ei ole vara. Kannatamme liikelaitosmallia.

Maatalouslomittajien työssä jaksaminen on jo nyt ääri rajoilla. Uusi laki poistaisi toteutuessaan osa-aikaisuutta tuntuvasti, mutta se myös lisäisi psyykkisiä ja fyysisiä kuormitustekijöitä. Lisäksi tilojen lomapäivien väheneminen aiheuttaisi välittömästi lomittajien irtisanomisia lomituspalveluyksiköissä. Osaavan ja ammattitaitoisen nuoren työvoiman säilyminen lomituspalveluissa muodostuisi entistä haasteellisemmaksi, sillä kun esim. 9h työpäivään lisätään työmatkat aamuin illoin ei sosiaaliselle elämälle jää aikaa. Tämän päivän työntekijä arvottaa maailmansa niin, että pelkälle työnteolle ei elämää rakenneta. Tämä on tosi asia, joka työryhmän olisi hyvä muistaa.

Lisäksi ehdotamme, että eläinyksikkö määrät yhtenäistämme eläinrekisterin ja lomituspalvelujen osalta.